

ки, якого досягли українські діячі з кругів Мазепи і Орлика», «найцікавіша пам'ятка політичної думки того часу в Європі [3].

Формально Конституція Пилипа Орлика діяла на Правобережній Україні в 1710-1714 рр. – в державі, утвореній за Прутським (1711 р.) та турецько-українським (1711-1712 рр.) договорами, але яка реально не існувала за винятком військових козацьких експедицій.

Конституція 1710 р., без сумніву, є геніальним витвором талановитого майстра. Її дослідження актуалізує 304-річчя з дня її відзначення та знайдення у 2008 р. її унікального україномовного оригіналу в Російському державному архіві давніх актів.

Конституція потребує подальшого концептуального осмислення, глибокого дослідження її сутності, змісту основних положень, впливу на подальший розвиток українського конституціоналізму, її державотворчого потенціалу, пізнання її юридичної природи, осмислення в контексті політично-правових уявлень епохи, в яку вона створювалась, дослідження багатогранної особистості її головного творця, його діяльності в широкому культурно – історичному європейському контексті. Сам Пилип Орлик залишився найпалкішим прихильником ідей та ідеалів; викладених у його Конституції 1710 р. , про що він писав 30 серпня 1741 року у своєму останньому листі до французького канцлера Флері. Він втратив все – спадкоємця, добробут своєї родини, власне здоров'я, але ніколи не зрадив справи – боротьби за незалежну Україну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орлик Пилип. Конституція. Маніфести та літературна спадщина. Вибрані твори / Пилип Орлик. – К., 2006. – С. 678.
2. Стецюк П. Основи конституції та конституціоналізму. Частина перша / П.Стецюк. – Л. : Астролябія, 2003. – С. 232.
3. Конституція Української гетьманської держави / Староукраїнською та українською мовами. – Л. – К. Право, 1997. – С.89–117.

О. Борисенко,

студент III курсу

Економіко-правового коледжу

Науковий керівник: Т. О. Крижановська,

кандидат філософських наук, доцент,

Міжнародний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ЯЗИЧНИЦТВА ТА ХРИСТІЯНСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що релігійні уявлення відіграють неабияку роль у формуванні культури народу. Релігія на протязі існування суспільства постійно розвивається та завжди оказує вагомий вплив на його розвиток та на ціннісний ґрунт спільноти. Язичництво та християнство як культурні феномени були предметом дослідження таких авторів як Г. Булашев, Г.

Воско, І. Крип'якевич, В. Люля, І. Нечуй-Левицький, А. Теклюк та інші. Але історичний джерельний матеріал про дохристиянські вірування українського народу невеликий, а головне – неповний, і він часто не дає змоги говорити про українські давні вірування, які були тією призмою, через яку переломлювалось східно-римське християнство на слов'янській території.

Метою даної теми є визначення особливостей співвідношення язичництва та християнства в українській культурі.

Автором були поставлені такі завдання: визначити первісну слов'янську віру, без застосування її до одного якогось народу; роль релігії та вірувань у формуванні культури в українського народу; зв'язок між цими релігіями та віруваннями; вплив християнства на усну народну творчість.

Культура (лат. culture – «обробіток», «обробляти») – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії [4]. У цій статті ми розглядаємо культуру, як форму та засіб самопізнання народу через релігію та вірування.

Слов'янський народ у своїх віруваннях багато одержав іще з доби індоєвропейської, коли він жив більш-менш спільним життям зі всіма іншими народами, а про це виразно свідчить те, що в народних віруваннях індоєвропейських народів іще й тепер чимало спільного. Ще більше спільного в первісній вірі народів слов'янських, і тому виділити з нього чисто українські вірування часто нема змоги. Первісна людина широкими очима дивилася на все своє довкілля, на все те, що її оточувало, від чого залежало все її життя. Люди вірили, що кругом у природі були живі духи, що панували над певними своїми ділянками. Все, що сильніше за людину згодом стало розумітися, як вища сила, як божество, з яким треба було скласти відповідні лояльні стосунки. Це й був уже зародок первісної релігії.

Початкові вірування були найтісніше зв'язані з життям, – з природою свого довкілля, бо це вимагалось своїм господарським побутом, – це були вірування натуралістичні, побудовані на певному ставленні до оточуючого довкілля, – до сонця, води, землі, дерев, і т. ін., а особливо до звірини. Первісна віра була віра практична, домовна, господарська, необхідна людині на кожному кроці, бо була міцно пов'язана з її працею. Це була релігія реального життя, пізніш хліборобська, як частина життя людини, коли її віра й життя були пов'язані сотнями ниток.

Людина вірила, що все кругом неї живе: почуває, розуміє, має свої бажання, бореться за своє існування, як усяка жива істота. По цьому людина стала все своє довкільне персоналізувати, віра ставала антропоморфічною (гр. antropos – людина). Ці три елементи: анімітизм – оживлення, анімізм – одухотворення й антропоморфізм – уподібнення до людини, – становлять основу давнішого дохристиянського вірування. Анімістичний світогляд був основою всіх давніх вірувань, глибоко просяк навіть розвій нашої мови, в якій позостався аж до сьогодні. Ми говоримо: сонце сходить, заходить, сідає, ударив грім, буря виє, вітер свище, несе його, небесне світило, і сотні інших, – усе це вирази анімістичного світогляду, хоч ми тепер не звертаємо уваги на їхній реальний зміст, а сприймаємо тільки як свій словарний фразеологічний трафарет. Тож, анімітизм, анімізм і антропоморфізм – це основні риси дохристиянського віру-

вання, які пережили довгі століття, і живі в українському народі ще й досі і мають вираз у піснях, казках, загадках, приказках, у мові тощо.

Давня слов'янська віра не встигла розвинути в закінчену повну релігійну систему, тому що християнство спиноло цей розвій. Давні Літописи показують нам, що слов'янські племена, наші предки, не були однаковими, щодо своєї культури, а це значить, мали деякі різниці і в своїх віруваннях [2, с. 5].

Дослідники вбачають основну причину введення християнства на Русі в тому, що старі язичницькі вірування та ідеї, сформовані за часів панування первіснообщинних відносин, вже не відповідали новим державним структурам. На їхню думку, саме для освячення експлуатації широких народних мас молодим класом феодалів і був необхідний новий Бог. Тому внаслідок всебічної оцінки різних релігійних систем верхівка давньоруського суспільства і обрала християнство за православною обрядовістю як найвигіднішу ідеологічну доктрину.

Християнство давало нові можливості розвитку духовного і матеріального. Християнство, як віровчення, побудоване на Біблійних книгах, принесло в Руську державу писемність. Кирило та Мефодій створили алфавіт з метою перекладу Святого Письма руською мовою. Це стало початком письменства та розвитку літератури (і оригінальної, і перекладної). Крім того, християнство принесло на слов'янські землі нові уявлення про світ та людину як такі, що створені Богом та віру в єдиного Бога-Творця, а також віру в Ісуса Христа – єдиного Божого Сина, що прийшов у світ, щоб стати жертвою за гріхи людства і цим спасти людей, дати їм вічне життя.

Разом з новим віровченням, християнство принесло в Русь нову мораль, що будувалась на біблійних заповідях, основу яких становить любов до Бога та до ближнього, новий погляд на сім'ю та шлюб, що укладається між двома людьми (до того не було закону про моногамну сім'ю, і не тільки прості люди, а й князі мали по кілька жінок а то й наложниць); а також – негативне ставлення до язичництва, до магії та чаклунства, поганських жертвоприношень, ритуальних оргій, закону кровної помсти, поклоніння силам природи і т. ін. – як тому, що протистоїть вірі.

Будучи абсолютно відмінним від існуючого на Руських землях язичницького світогляду, християнство вступило у довгу боротьбу зі старими традиціями. Протягом цієї боротьби християнська культура перетворювала місцеву, часом сама підпадаючи під впливи місцевих звичаїв. Після прийняття християнства в Києві і на периферії ще довго поклонялись поганським богам. Часто християнські храми чи просто хрести ставились у гаях поряд зі старими ідолами, де здійснювались поганські обряди. Неосвічений народ, який не мав змоги читати Біблію, не міг зрозуміти нового віровчення, намагався «прилаштувати» його до старої системи обрядів. На основі зіткнення двох світоглядів створилось нове явище, яке старими руськими пастирями називалось двовір'я – тобто поєднання у свідомості народу язичницького та християнського світоглядів [1, с. 70].

Релігійний синкретизм знайшов відображення на обох рівнях давньоруської культури (як елітарної, так і народної), наклав певний відбиток на поведінку, критерії цінностей і практичний бік діяльності людей. Двовір'я не замикалось тільки в колі вірувань та обрядів, воно впливало і на розвиток філософсько-світоглядних ідей, включаючи етичну та естетичну свідомість, історичне мислення, уявлення

про суспільство. Весь комплекс пам'яток матеріальної культури й писемності, усна традиція в зафіксованих найдавніших шарах, живопис свідчать про взаємодію та взаємопроникнення в культуру Русі кількох світоглядних шарів. Як приклад, на початку II тис. н. е., на рівні елітарної культури, в письмових джерелах це насамперед відбивається в тексті «Слова о полку Ігоревім», написаному через два століття після введення християнства. Тут згадуються старі божества (Велес, Стрибог, Хорс, Див та ін.), а також наводиться активне ставлення сил природи до різних етапів походу новгород-сіверського князя Ігоря Святославича на половців в 1185 р. Не менш показовим є і «плач» дружини князя Ярославни, яка, щоб допомогти своєму чоловікові, звертається не до християнських святих, а до вітра-вітрила, Дніпра-Славути, світлого сонця, а також діалог між полоненим князем та рікою Дінцем [3].

«Збіги християнських і язичницьких свят... занадто численні, щоб бути лише справою випадку. Вони свідчать про компроміс, до якого церква у час свого торжества вимушена була вдатися з протидіючими культами, що навіть переможені, ще не втратили свого впливу» [1, с. 71].

Про те, що після офіційного прийняття християнства продовжували існувати язичницькі капища, свідчать археологічні розкопки, зокрема святилище Збруцького культового центру. Археологи пов'язують формування цих городищ з реформою 988 року, яка супроводжувалась ліквідацією практики ідолопоклонства.

Треба зазначити, що на той час виділялися два основні шари населення: перший становили освічені люди, що прийняли християнство, а другий, незрівнянно численніший, складала народна маса, яка не читала книг і хоча й звикла до християнського обряду, лишалась «на колишньому щаблі». В народній масі відбувалося змішання предметів поклоніння та давніх богів з християнськими святими (Перун – Ілля Пророк, Велес – святий Власій та ін.).

На основі цих двох світоглядів – церковного та двовірського відбувся остаточний розподіл між літературою (що опиралась на перший) та фольклором (що розвивався та побутував на основі другого). Не бажаючи відмовлятися від старовини, люди намагались об'єднати язичництво та християнство в єдине ціле. Часто в цьому їм сприяли і священники, які були або мало обізнані з новим віровченням, або надто прихильні до старих обрядів. О. Потебня з цього приводу зазначав: «Сама церковь во многом волею-неволею содействовала этому сбережению язычества» [цит. з 1].

На календарно-обрядовий цикл, в основі якого лежали старі вірування та уявлення, накладалися християнські свята, які за своєю суттю, традиціями та ритуалами залишились язичницькими. Скрізь, де християнство злилось із місцевими традиціями, утворилася своєрідна нова релігія. Звідси – різні варіанти християнства на різних землях.

Таким чином, давньоруська епоха стала епохою протистояння старої і нової релігійних систем, що привело до появи такого духовного феномена, як двовір'я. Християнство впливало на розвиток народної творчості в різний спосіб: спочатку – у вигляді окремих елементів та вкраплень у твори усної словесності, що до цього часу зберегли свій язичницький характер, а згодом – значно глибше. Незаперечним залишається той факт, що під впливом християнства в

усній народній творчості, як і в культурі в цілому, утворився своєрідний релігійний синкретизм (поєднання), що виявився у співіснуванні язичницьких поглядів, мотивів, обрядів та символів із християнськими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: навчальний посібник / К.: Знання-Прес, 2006. – 591 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.e-reading.bz/bookreader.php/1006554/Lanovik_-_Ukrainska_usna_narodna_tvorchist.html
2. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: Історично-релігійна монографія. – К., 1994. – 424 с. [Електронний ресурс]–Режим доступу: http://trisu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_50869_mytrIarion_Doxrystyjanski-viruvannia.pdf
3. Моця О. П. Історія української культури [Електронний ресурс] / О. П. Моця. – Київ, 2001. Том 1. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istkult/ikult07.htm>
4. Культура // Вікіпедія: свободна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

В. Гаврилов,

студент I курсу

Інститута національного і міжнародного права

Научний керівитель: Т. А. Крыжановская,

кандидат філософських наук, доцент,

Міжнародний гуманітарний університет

ФИЛОСОФИЯ ЭКОЛОГИИ: ПРОБЛЕМА ТВЕРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Проблема утилизации отходов и переработка продуктов потребления и производства сейчас, в начале XXI века, достигает своего апогея. С постепенным увеличением количества людей на планете, увеличивается и количество выброшенного мусора во всех странах мира, что влечет за собой необратимые последствия.

Тема работы была выбрана исходя из ее актуальности. Сотни тысяч людей каждый день выбрасывают тонны бытовых и промышленных отходов, которые попадают в почву и уничтожают ее, делая не пригодной для засеивания на сотни, а то и на тысячи лет. Такое пренебрежительное отношение особенно наблюдается в СНГ и странах третьего мира. В этих странах у людей только начинает пробуждаться совесть и ответственность перед собой и перед природой.

Цель исследования: выяснить причины безответственного отношения людей к природе, рассмотреть сознание человека как способ отношения к миру и к самому себе, показать негативное влияние бытовых отходов на почву и пути ее решения. Исходя из заданной цели, можно выделить следующие задачи: отобразить важность сохранности почвы, как для людей, так и для животных; исследовать эгоистичное отношение человека к природе; узнать причины загрязнения почвы и показать перспективы разрешения этой проблемы.

Земля для наших предков издавна была способом обогащения и пропитания как для себя, так и для всего племени. Культура обработки земли началась еще в каменном веке: «В эпоху же этой более новой каменной культуры он (чело-